

Tekstit: Eija Pouta
Kuvat: Leena Seppä

Speedmaster Oy

Haltialan luontopolku

Helsingin kaupunki

Tervetuloa Haltialan luontopolulle

Haltialan alue

Haltialan alue on laajin yhtenäinen ulkoilumetsä Helsingissä. Pinta-alaltaan se on kokonaiset 300 hehtaaria. Haltiala on kaupungin sydäimestä alkavan Keskuspuiston pohjoisin osa, jonne monet tulevat metsäalueen eteläreunassa sijaitsevan Paloheinän majan kautta. Haltialassa on joukko Keskuspuiston upeimpia luonnonnähtävyyksiä, joista osaan voit tutustua myös luontopolun avulla. Erityisten luontokohteiden lisäksi Haltialassa kohtaa myös uusmaalaisen metsäluonnon arkisempia nähtävyyksiä ja maalaismaiseman rauhaa.

Kaksi luontopolkuvaihtoehtoa

Haltialan luontopolussa on kaksi erillistä vaihtoehtoa, joiden avulla voit tutustua alueen metsäluontoon ja sen hoitoon, maanviljelyyn, peltomaisemiin sekä paikallishistoriaan. Molemmat polut lähtevät Paloheinän majalta, jonne ne myös palaavat. Tämän vihkosen keskiaukeamalla oleva kartta auttaa molempien polkujen kiertäjä.

Haltiaavuoren luontopolku

Haltiaavuoren luontopolku kiertää ulkoiluteitä pitkin Haltialan aarnialueen kautta Vantaanjokivarteen Pitkäkokselle ja edelleen Haltiaavuoren kautta Paloheinään. Pitua polulle kertyy vajaat seitsemän kilometriä. Polun varrella olevat kohteet on osoitettu numerotolpin, tietoa kohteista löydät tästä vihkosesta. Polulla sinua ohjaavat ruskeat käpymerkit. Ensimmäinen rasti on molemmilla poluilla yhteinen.

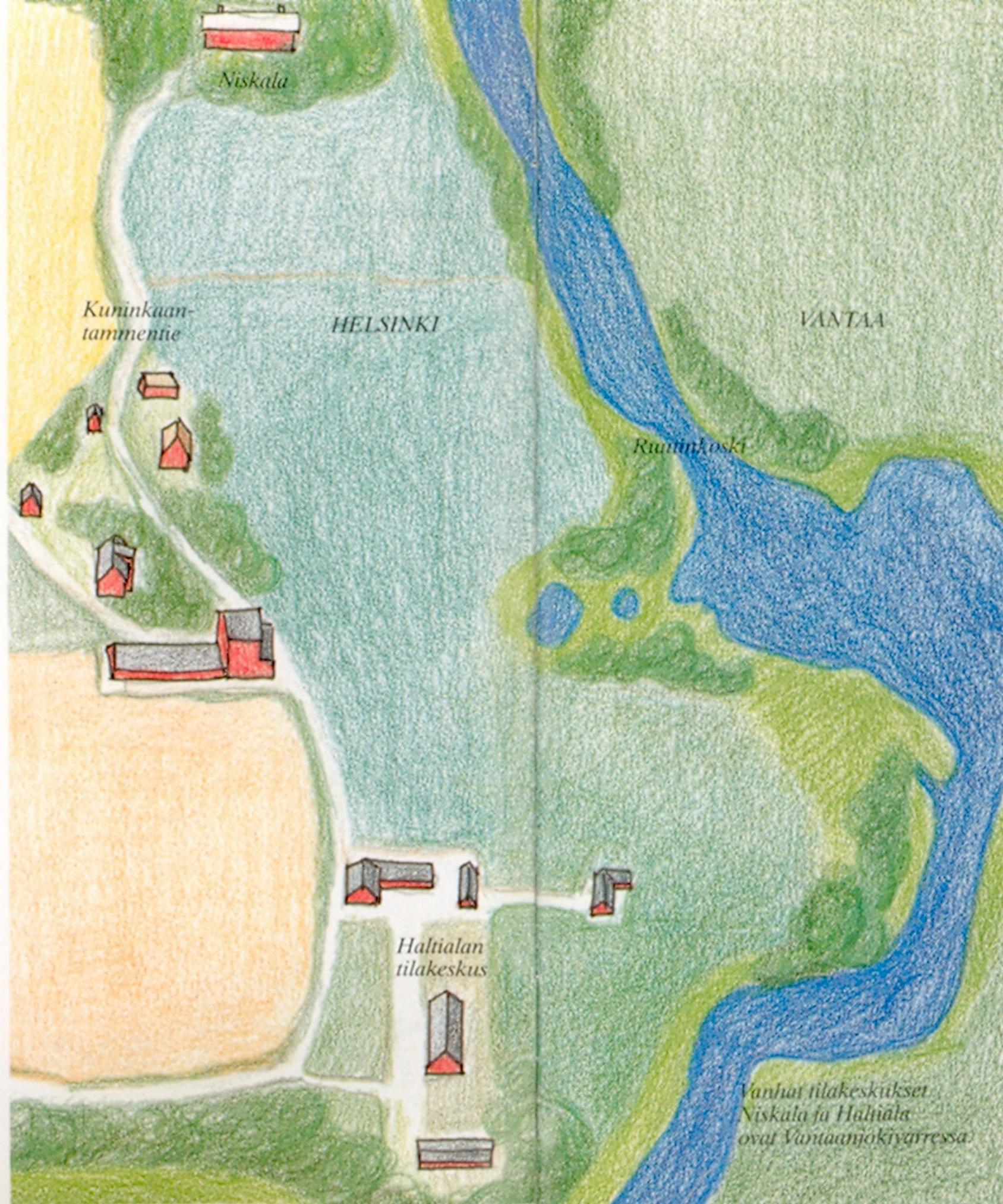
Metsäpolku

Metsäpolku kiertää kapeita pikkupolkuja pitkin vajaan kolmen kilometrin metsäkierroksen. Polun varrella kerrotaan maastotauluin Haltialan metsäluonnosta ja sen hoidosta. Metsäpolun varrella voit nauttia metsän rauhasta. Metsän siimeksessä saatat myös tavata oravan oksallaan tai pensaseen piiloutuneen jäniksen pojan. Kuivalla säällä selviydyt hyvin ilman kumi-saappaita. Polulla suunnan näyttävät vihreät käpymerkit.

1. Metsän siimekses- sä

Vedäppä keuhkosi täyteen raikasta metsäilmaa. Metsän kosteampi ilma tuntuu hyvältä hengittää. Metsä estää liikenteen pölyn leviämistä ja ilma on raikkaampaa ja puhtaampaa kuin muualla kaupungissa. Metsän reunat vaihtelevat aukeilta puhaltavia tuulia, näin tuulisellakin ilmalla maanpinnalla puiden ala on tyyntä ja rauhallista. Auringon säteilystä vain osa läpäisee tiheän latvuserroksen, joten kuumanakin kesäpäivänä metsä tuntuu viileältä. Metsän vihreä väri hellii silmiä. Kesäisin voit kulkiesasi nauttia myös lintujen konsertista.

Keskuspuiston metsien hoidon tavoitteena onkin viihtyisä ulkoiluympäristö. Elinvoimaiset ja monipuoliset, vaihtelevan ikäiset metsät varmistavat myös metsän tulevaisuuden. Kaupungissa, missä metsien käyttö on vilkasta ja ilman laatu huono, on metsien terveys ja elinvoimaisuus erityisen tärkeää.

2. Haltialan metsien his- toriaa

Edessäsi näkyvä metsäoja on merkki Haltialan metsien historiasta. Vuonna 1886 Tuomarinkylän kartanon isännäksi tuli innokas luonnon sekä metsä- ja maatalouden harrastaja 16-vuotias Jakob Kavaleff. Haltialan metsät kuuluivat Tuomarinkylän kartanon maihin ja Kavaleffin toimesta Haltialan kosteita metsämaita kuivatettiin laajoin ojituksin.

Kavaleffin harrastuksiin kuuluivat myös harvinaiset puulajit. Hän toi ulkomailta mukanaan eri puulajien ja pensaiden siemeniä, joita on vielä tänä päivänäkin nähtävissä Tuomarinkylän kartanon museossa. Siemenistä kasvatettuja taimia istutettiin kokeeksi Haltiavuoren metsiin. Tarkkaavainen kulkija saattaakin huomata jalokuusia, erikoisen muotoisia käärmekuusia ja vuorimäntyjä keskellä suomalaista metsää. Jaakob Kavaleff oli myös eläinten ystävä, kesy hirvi veti häntä talvisin rekirekillä ja Tuomarinkylän pihapiirissä asusti myös kesykö susi.

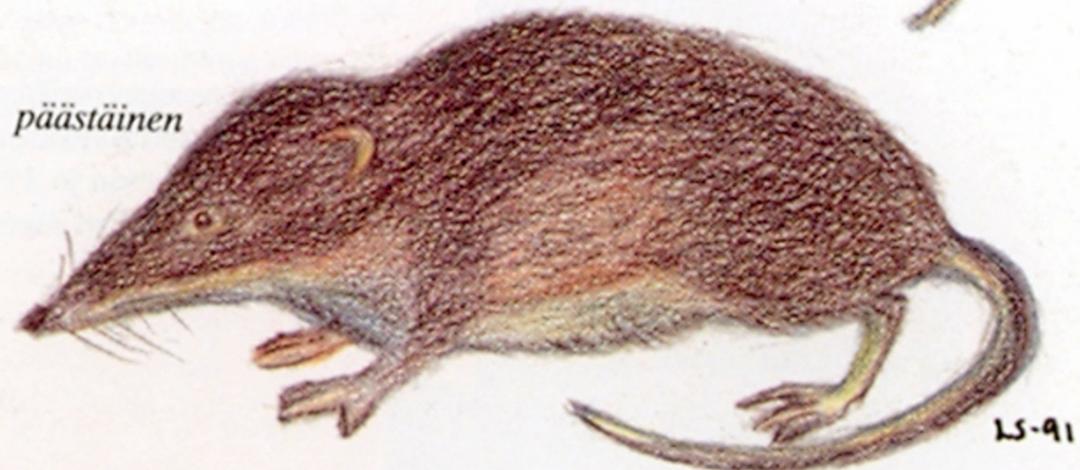
Helsingin kaupunki osti Maanviljelysneuvos Jaakob Kavaleffilta Tuomarinkylän kartanon jo 1917 sekä Haltialan ja Niskalan metsäalueet 1934.

3. Eläimistö

Edessäsi näkyvä haaparyhmä tuo puustoon vaihtelua ja tarjoaa monille eläimille mm. koloissa pesiville linnuille sopivaa elinympäristöä.

Haltialan eläimistö on alueen vilkkaaseen käyttöön nähden hyvin runsas. Polut jakavat Keskuspuistoa ja eläimien lymypaikoiksi soveliaat rauhalliset alueet ovat su-pistuneet melko pieniksi. Puiston eläimet ovat kuitenkin sangen tottuneita alueen vilkkauteen. Eläimistön runsauteen vaikuttaa myös alueella harrastettu aktiivinen eläimistön hoito.

Haltialan metsäisestä luonteesta kertoo säännöllisesti pesivät kaksi, kolme kana-haukkaa sekä satunnaisesti tavatut näättä ja ilves. Elämyksiä ulkoilijalle tarjoavat muutamat metsässä oleilevat hirvet. Mäyrä ja kettu asustelevat luolissaan monessakin paikassa. Muita säännöllisesti esiintyviä nisäkäslajeja ovat metsäjänis, rusakko, kärppä, lumikko, hilleri, minkki, orava ja piisami sekä joukko pikkujyrsijöitä. Pesimäaikaan lintulajeja on havaittu toistasa-taa.

4. Keskuspuisto - toiminnallinen puisto

Keskuspuisto on useiden liikuntalajien harrastuspaikka. Etelämpänä puistossa Pirkkolassa on laajat urheilumahdollisuudet. Tätä Haltialan metsäistä aluetta on varustettu lähinnä lenkkeilykäyttöön ja talvisin hiihtoa varten. Kaikenkaikkiaan keskuspuistossa kiertää 95 km eripituisia ulkoiluteitä, luonto- ja kuntopolkuja, talvisin latuverkostolla on pituutta jopa 85 km. Keskuspuisto on myös virkistävä vaihtoehto työmatkareitiksi kävelijälle tai pyöräilijälle. Keskuspuistolle on arvioitu ulkoili-

joiden käyntimääriä jopa yli kaksi miljoonaa vuodessa. Puiston runsas käyttö onkin osoitus siitä, että puisto on todella tarpeellinen pääkaupungin ihmisten henkireikä.

Ajatus keskuspuistosta on arkkitehti Bertel Jungin vuodelta 1911. Sitten Jungin ehdotusta laajennettiin lähes koko kaupungin halkaisevaksi metsä- ja puisto vyöhykkeeksi. 1978 arvokkaan puistoalueen turvaksi vahvistettiin osayleiskaava ja Haltialan osalta myös asemakaava 1990.

5. Pellot

Haltialan pellot saavat kuljijan kuvittelemaan olevansa maaseudulla. Pääkaupungin vilske ja melske unohtuu helposti peltöjen keskellä. Pellot ovat osa alueen vanhaa kulttuurimaisemaa, jota myös pyritään säilyttämään pitämällä nämä kaupungin omistamat pellot edelleen viljelykäytössä. Näin pellot tuottavat maisemanautintojen lisäksi viljaa, rehua ja öljykasveja.

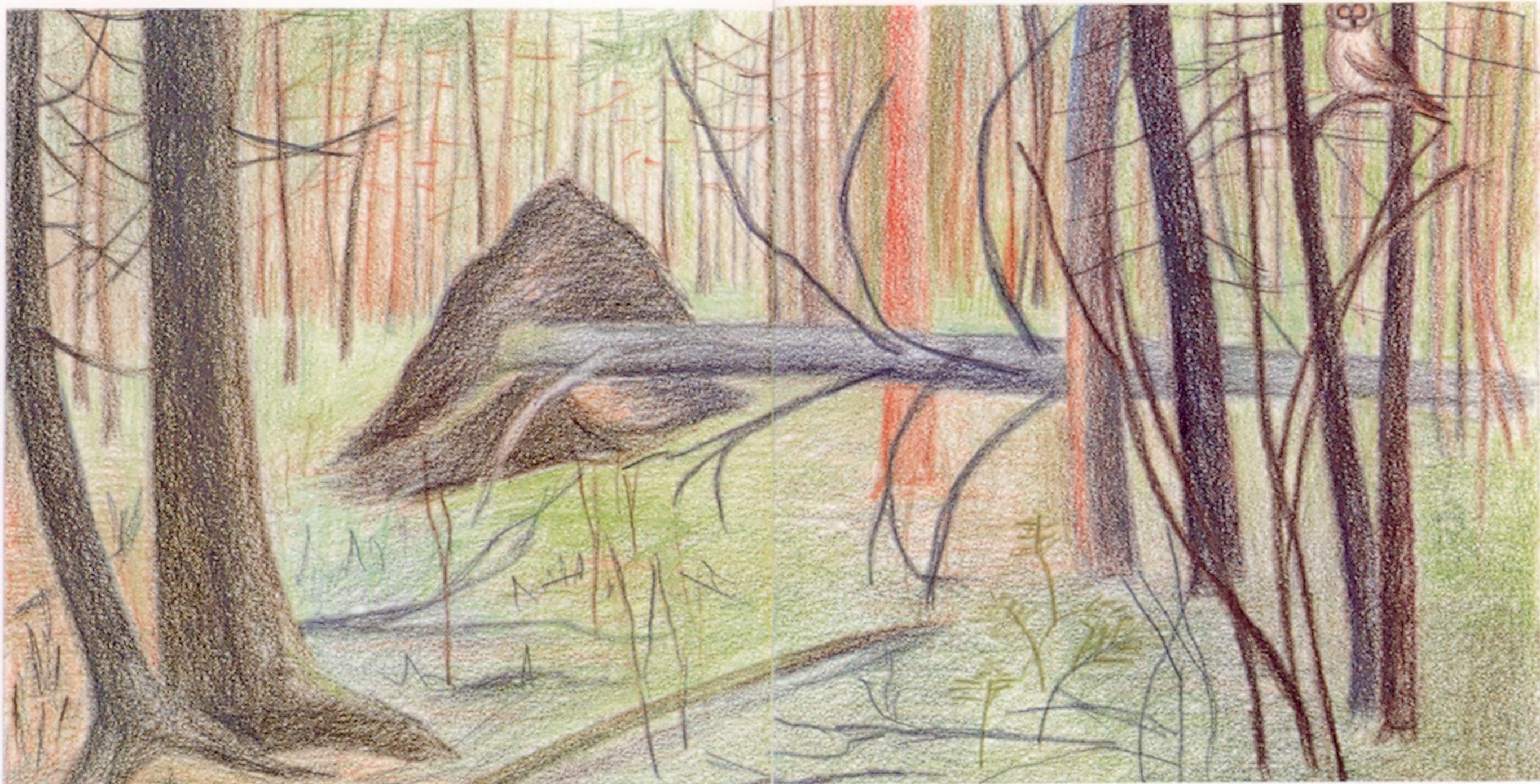
Viljeltävät kasvit valitaan osittain maisemallisin perustein. Keltaiset öljykasvit rapsi ja auringonkukka ovat peltomaiseman väriä. Viljoista Haltialassa viljellään kaikkia kotimaisia viljalajeja ohraa, vehnää, kauraa ja ruista. Maiseman monipuolisuutta lisätään myös syksyisin pitkään vihreinä säilyvillä syysviljojen orasmailla. Osa pelloista tuottaa rehua; heinää ja valkuaispitoista sinimailasta ravinnoksi Haltialan tilalla pidettävälle karjalle. Kesäisin Haltialan tilakeskuksen pelloilla voit nähdä lihakarjaa ja lampaia.

6. Reunavyöhykkeet

Aukean pellon ja metsän rajaa pehmentää elinvoimainen pensasto. Tämän metsän reunavyöhykkeen muodostavat monet lehtipuut esimerkiksi haapa, raita, terva- ja harmaaleppä. Usein seassa kasvaa kauniisti kukkivia tuomea ja pihlajaa sekä pyöreämuotoisia pajuja.

Metsän reunavyöhykkeillä on myös tärkeä ekologinen merkitys. Useat hyönteislajit hyödyntävät niiden runsasta kasvilajistoa. Reunavyöhykkeen hyönteiset ovat taas linnuille ravintona, joten myös pikkulintulajisto on hyvin runsas. Myös riistaeläimet, kuten fasaanit sekä jopa hirvet ja peurat hakevat reunavyöhykkeistä suojaa ja ravintoa. Reunavyöhyke suojaa myös sen takana olevaa metsää tuulilta ja liialta auringon paahteelta, jolle erityisesti varttuneet kuuset ovat arkoja.

7. Aarnimetsä

Aarnimetsällä tarkoitetaan luonnontilaisena säilytettävää metsää. Tämä metsä on ollut hoitamattomana jo lähes 60-vuotta I. kaupungin omistukseen siirtymisestään lähtien. Ulkoilualueella aarnimetsä on ulkoilijoille esimerkkinä luonnontilaisesta, hoitamattomasta metsästä, lisäksi se tuo

Haltialan hoidettuihin metsiin vaihtelua. Aarnialue on rauhoitettu luonnonsuojelulain nojalla ja alueella liikkuminen on sallittu vain polkuja pitkin.

Tämän aarnialueen puusto on vielä melko nuorta, luonnontilaisen metsän ominaisuu-

det näkyvät jo kuitenkin selvästi. Puita on tiheässä ja kilpailu valosta on kova. Rungot ovat valon puutteen vuoksi karsiutuneet pienilatvuksisiksi. Kilpailussa toiselle sijalle jääneet puut ovat alemmassa latvuserroksessa. Ne ovat heikkokuntoisina alttiita lahottajille ja myös lumen aiheutta-

mille tuhoille. Maassa vähäisen pintakasvillisuuden joukossa onkin runsaasti kuollutta puuainesta. Kuolevat ja lahoavat puut runsaine hyönteisineen tarjoavat ravintoa ja pesäpaikkoja monille kolopesijöille kuten tikoille ja puukiipijöille. Aarnialue muodostaa oman erityisen ekologisen kokonaisuuden.

HALTIALAN LUONTOPOLKU

●●●●● (8) ●●●●●
Haltivuoren
luontopolku

●●●●● (5) ●●●●●
Metsäpolku

KARTTAMERKIT :

- Korkeuskäyrä 2,5m
- Pieni kumpare
- Pieni kuoppa
- Irtomaarinne
- Maavalli
- Ylipääsemätön jyrkäne
- Jyrkäne
- Iso kivi
- Kiviryhmä
- Kivikko
- Avokallio
- Joki
- Suo, Avosuo
- soistuva
- sähkölinja pylsä

1:15 000

Käyräväli 2,5 m

© KARTAN VALMISTANEIDEN
SEUROJEN TYÖRYHMÄ

Julkaistu kartan valmistaneiden
seurojen luvalla

11. Puulajipuisto, arboretum

Maanviljelysneuvos Kavaleffin laajin yhtenäinen puuvartisten kasvien kokeilualue Niskalan arboretum sijaitsee n. puoli kilometriä tätä tietä itään päin Niskalan tilarakennusten lähellä. Puulajipuiston istutukset ovat peräisin vuosilta 1905-1917. Arboretum alue oli alunperin tarkoitettu Kavaleffin taimitarhan esittelyalueeksi. Puulajipuisto siirtyi kaupungin omistukseen 1961. Villiintynyt puulajipuisto kunnostettiin ja alueelle rakennettiin polkuja ja puut saivat nimikyltit. Arboretum rauhoitettiin vuonna 1984 luonnonsuojelualueeksi sen erityisen kasvilajiston vuoksi.

Arboretum alueella on monipuolinen koekelma havupuita: lehtikuusia kuutta eri lajia ja useita käärmekuusia sekä lukuisia kuusi-, mänty- ja pihtalajeja. Myös lehtipuita ja koristepensaita alueella on runsas valikoima.

Arboretum alueesta on myös erillinen luontopolkuvihkonen, joka kertoo tarkemmin puulajipuiston erikoisuuksista. Vihkosen voit saada Paloheinän majalta.

Arboretumista edelleen noin puolen kilometrin päässä idässä Vantaanjokivarressa sijaitsee myös luonnonsuojelulain nojalla 1990 rauhoitettu lehtoalue Ruutinkoski. Ruutinkoski on valtakunnallisen lehtojensuojeluohjelman kohteita. Ruutinkosken alueella voit tutustua rantalehdon kasvillisuuteen ja viehättävään koskimaisemaan.

metsätammi

punatammi

LS-91

9. Kuninkaantammentie

Kuljet nyt Kuninkaantammentietä pitkin. Tie on saanut nimensä Pitkäkosken ulkoilumajan länsipuolella kasvavan suuren tammen mukaan. Tarun mukaan kuninkaantammen olisi istuttanut joku Ruotsi-Suomen kuninkaista 1600-luvulla. Historialliset lähteet tosin kertovat, että kunin-

kaat vierailivat näillä main vain rekikelillä talvisaikaan. Kuninkaantammi on kuitenkin komea rauhoitettu luonnonmuistomerkki.

Kuninkaantammentie on vanha paikallistie, joka on johtanut Kaarelasta Haltialan tilan kautta Helsingin pitäjän kirkolle.

10. Vantaanjoki

Peltojen ja rantapuuston takana virtaa Vantaanjoki kohti Vanhankaupungin lahtea. Joki saa alkunsa lähes sata kilometriä pohjoisempana sijaitsevasta Etelä-Häme-läisestä Hausjärven kunnasta. Vantaanjoki virtaa laajojen savikkoalueiden läpi, näin veden väri on harmaata, saven samentamaa. Väristään huolimatta joen veden laatu on melko hyvä. Vedessä on riittävästi happea ja typpi- ja fosforipitoisuudet ovat kääntyneet laskuun. Veden parantunut laatu vaikuttaa myös kalojen viihtymiseen. Jokeen istutetut taimenet ja lohet ovat menestyneet hyvin. Lohikalojen nousu jokeen on tehty mahdolliseksi myös rakentamalla ka-

laportaat jokisuulle Vanhankaupungin lahden kupeeseen.

Maatalouden Vantaanjoelle aiheuttamaa kuormitusta on Helsingin kaupungin peltojen osalta vähennetty viljelemättömin suojavyöhykkein. N. 10 m viljelemätön ja lannoittamaton kaistale joenvarressa estää ravinteiden valumista jokeen lannoitetuilta pelloilta. Suojavyöhykkeille on kylvetty heinää ja niillä voi myös kulkea joenvartta pitkin.

Pääset tutustumaan Vantaanjokeen lähemmin, kun tulet Pitkäkoskelle.

11. Pitkäkoski

Poikkeamalla alas Vantaanjokivarteen pääset tutustumaan Pitkäkoskeen ja jokirannan rinnelehtoon. Rinnelehto on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi rehevän lehtomaisen kasvillisuutensa vuoksi vuonna 1984.

Lehdon puusto on yli 90-vuotiasta kuusikkoa. Pisimmät puut ovat jopa 35 m pitkiä. Pitkäkosken rinnelehdon pensaskerros on runsas. Lajistoon kuuluvat mm. koiranheisi, lehtokuusama, näsiä ja pähkinäpensas. Kenttäkerroksessa tavataan imikkää, käenkaalia, kevätleinikkiä, kevätlinnunhementä, lehtopalsamia ja kevätlinnunsilmää. Lehdon saniaisiin kuuluvat hiirenporras ja kivikkoalvejuuri. Myös sammallajisto pohjakerroksessa on vain lehdoille tyypillinen.

Lehdon rehevän kasvilajiston elinehto on ravinteikas ja kuohkea lehtomulta. Lehtomullassa kariketta hajottavat lierot sekoittavat humuksen ja kivennäismaan aineksia hyväksi kasvualustaksi. Lehtomulta on otollinen elinympäristö myös monille muille maaperäeläimille.

Luontopolku jatkuu edelleen kun palaat hieman takaisin päin Kuninkaantammentietä.

kevätlinnunherne

imikkä

kevätlinnunsilmä

lehtopalsami
25-91

12. Haltiavuori

Haltiavuori on Haltialan alueen korkein luonnonmäki. Sen korkeus merenpinnasta on 53 m. Haltiavuoren laella on aiemmin ollut näkötorni, jonka jäännökset erottuvat vieläkin kallion kupeessa. Kallion reunamilla kasvaa runsaasti Kavaleffin ajoilta peräisin olevia vuorimäntyjä.

Kiivetessäsi Haltiavuorelle huomasit varmasti vielä avoimen metsänuudistusalan. Vuonna 1989 alueen jo heikkokuntainen iäkäs kuusimetsä poistettiin. Alueelle

istutettiin seuraavana keväänä männyn ja koivun taimia, jotka tuovat kasvaessaan vaihtelua alueen kuusivaltaisiin metsiin. Koivut sijoitettiin alueen alaosan ravinteikkaalle maapohjalle ja männyt karumalle rinnemaalle. Aina ei metsän luontainen uudistaminen ole mahdollista. Iäkäs kuusikko ei enää ollut riittävän elinvoimaista siementäväksi puustoksi ja paksuhkosammaleinen maapohja ei ollut sopiva itämisalusta tuleville taimille.

13. Kuloala

Kun poikkeat luontopolulta viitan osoittamaan suuntaan löydät kuloalan. Entisaikoina luonnonkulot olivat metsän ainut tapa uudistua. Suurissa metsäpaloissa metsän paksu raakahumuskerros eli kunta rikkoutui ja paloi. Uusi puusukupolvi käytti hyväkseen tuhkakerroksen runsaita ravinteita ja sai riittävästi valoa ja lämpöä vanhan puuston väistyttyä. Tällä kuloalueella vanhat puut on poistettu ja alue on kulotettu luonnon esimerkkiä noudatellen. Kulotuk-

sen jälkeen alueelle on kylvetty männyn siemeniä.

*Luonnontilainen metsä uudistuu metsäpalo-
lon kautta.*

14. Lehtikuusikko

Huomasitko tullee si lehtikuusikon reunaan. Nämä lehtikuuset ovat siperianlehtikuusia. Siperianlehtikuusen luontainen levinneisyysalue ulottuu Siperiasta aina Laatokan rannoille asti. Vaikka lehtikuusi ei olekaan Suomessa luontainen puulaji, menestyy se täällä hyvin juuri pohjoisesta alkupe-
rästään johtuen. Lehtikuusen puuaines on lahon kestävä, sitä onkin käytetty aiemmin laivanrakennuspuuna ja käytetään vielä nykyisinkin kosteiden paikkojen rakennuspuuna, esimerkiksi pitkospuissa. Lehtikuusi on havupuu, joka pudottaa neulasensa syksyllä. Eri lehtikuusilajit voidaan parhaiten tunnistaa käpyjensä perusteella.

euroopanlehtikuusi

siperianlehtikuusi

LS-91

15. Täyttömäki

Paloheinän täyttömäellä on mäenjuurelta mitaten korkeutta n. 38 m. Mäki on syntynyt kun kaupungin rakentamisesta kertyneitä ylimääräisiä maamassoja on kasattu tänne Paloheinään. Mäki on osittain metsitetty n.vuonna 1970. Metsäsaarekkeet rajaavat talvisin eri toiminnoille, laskettelulle ja pulkkailulle, tarkoitettua mäenlohkot toisistaan. Täyttömäen metsittäminen on myös liittännyt metsämaisemasta poikkeavan mäen paremmin ympäristöönsä. Täyttömäen metsittämiseen omat ongelmansa on tuonut maan laatu, täyttömaan rakenne ja koostumus eivät välttämättä vastaa normaalin metsämaan ominaisuuksia.

Jos sinulla on vielä seitsemän kilometrin jälkeen jälkeä ylimääräisiä voimia voit käyttää ne kipuamalla mäen laelle ihailemaan maisemia. Näin Paloheinästä nähtynä Helsingin näyttää sangen metsäiseltä.

Kiitokset osallistumisesta luontopolulle ja tervetuloa uudelleen ulkoilemaan Haltialan metsiin ja kulttuuriympäristöön.

Näkymä täyttömäeltä lounaaseen:

Pohjois-Haagan tornitalot

Lassilan lämpövoimala

LS-91